

УДК 378.147:811.112.2'243

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ «LERNEN DURCH LEHREN» У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Марченко Н.М.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

У статті розглядається суть, актуальність і практична цінність методу навчання «Lernen durch Lehren» в процесі формування іншомовної компетенції майбутніх учителів німецької мови. Цей метод допомагає спрямувати весь навчальний процес на активну самостійну роботу студентів, активізацію потенціалу, створення умов для їх самовираження і саморозвитку, а також на підготовку до майбутньої професії вчителя. Заняття з німецької мови слугує організацією інтерактивного спілкування студентів, сприяє колективному прийняттю рішень, що допомагає у формуванні іншомовної компетенції з професійним спрямуванням. Студенти, за допомогою викладача, готують і проводять урок. Завдання учителя полягає в організації активного спілкування та розвитку міжособистісних контактів.

Ключові слова: німецька мова як друга іноземна, мотивація, вивчення через навчання, вивчення в процесі роботи, професійна спрямованість, когнітивне мислення.

В час активної євроінтеграції у вищих навчальних закладах відбувається інтенсифікація процесу навчання іноземних мов шляхом впровадження різноманітних технологій навчання, що забезпечує свободу вибору студентів щодо форм і методів навчання.

Постановка проблеми. Одна з актуальних проблем сучасної методики вивчення іноземної мови – орієнтація всього навчального процесу на активну самостійну роботу учнів, створення умов для їх самовираження і саморозвитку. Молоде покоління повинно підготувати себе до того, щоб отримувати максимальну користь від навчання з метою вдосконалення своїх лінгвістичних знань, навичок і вмінь. Необхідністю стає зміна методів навчання, введення і апробація таких форм роботи, в основі яких лежить самостійність і відповідальність за результати самих учнів. Це зміщення з односторонньої активності вчителя на самостійне навчання студента.

Сучасні модифікації комунікативного підходу до навчання іноземних мов одержали найбільш послідовне теоретичне обґрунтування в лінгводидактичній комунікативно-когнітивній парадигмі. У теперішній час відбувається подальша теоретична розробка і практична реалізація когнітивно-комунікативно підходу до навчання професійно-орієнтованої іноземної мови в моделях навчання різних видів мовленнєвої діяльності: читання, аудіювання, писемного мовлення, усного мовлення. Варто також зазначити, що когнітивний підхід до навчання заснований не тільки на когнітивній психології, він також базується на принципі свідомості у викладанні й на теорії соціоконструктивізму, згідно з якою студент є активним учасником процесу навчання, а не об'єктом навчальної діяльності викладача.

У практиці викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах відзначається посилення тенденції до використання різних підходів до навчання професійно-орієнтованого іншомовного спілкування. В межах комунікативно-когнітивного підходу в Німеччині в 2000-х роках став популярним метод навчання «Lernen durch Lehren» (вивчення через навчання).

Даний метод полягає в тому, що студенти повинні самостійно оволодівати новими знаннями та вміннями. Заняття з німецької мови не є простою подачею матеріалу, а слугує організацією інтерактивного спілкування студентів, сприяє колективному прийняттю рішень. Завдання учителя полягає в тому, щоб студенти могли активно спілкуватися один з одним, розвивати міжособистісні контакти. Важливу роль при цьому відіграють різноманітні дослідницькі проекти. Це метод, при використанні якого, студенти, за допомогою викладача, готують і проводять урок. Це може стосуватися як окремих епізодів, так і цілих частин заняття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідеї використання даного методу ще в XIX ст. стали частиною шкіл Ланкастера. Перша монографія на цю тему була написана Гертнером і з'явилася в США в 1971, а потім в Німеччині в 1975 Р. Крюгер розвинув цю ідею. Більш ґрунтовно цей метод розглянув та науково обґрунтував в різних публікаціях як концепцію викладання французької мови на початку 1980-х років Жан-Поль Мартан. Також ці ідеї паралельно досліджували Древе (1992) та Ренкель (1997). В своїх працях дослідники говорили про домінування біхевіоризму через когнітивне сприйняття. Учні надавалися більшого значення, він не був більше, як просто як суб'єкт навчального процесу. З 2001 року метод «Lernen durch Lehren» набув особливої популярності після шкільних реформ в Німеччині і використовувався при вивченні різних предметів. Дослідженнями цього методу займалися Christian Spannagel, Guido Oebel, Joachim Grzega, Lutz Berger, Roland Graef, Rolf-Dieter Preller, Franz Waldherr та ін. Тоді ж почали його також розглядати і як метод викладання іноземних мов. Вольфганг Штайнінг провів однорічне емпіричне дослідження в сфері німецької мови як іноземної з турецькими школярами.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність дослідження проблеми навчання студентів професійно орієнтованого спілкування іноземною мовою обумовлена нагальною потребою в покращанні якості професійної підготовки майбутніх фахівців

та змінами, що відбуваються в суспільстві. Проаналізувавши методичну літературу ми дійшли висновку, що досліджень в цій сфері, а особливо, таких, що стосуються використання даного методу в процесі підготовки вчителів німецької мови як другої іноземної практично не існує.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз та обґрунтування актуальності і практичної цінності методу навчання «Lernen durch Lehren» в процесі формування іншомовної компетенції майбутніх учителів німецької мови як другої іноземної.

Виклад основного матеріалу. Особливе місце в процесі навчання студентів займає мотивація, яка сприяє підвищенню ефективності та результативності навчального процесу у вищому навчальному закладі.

Стимулом мотивації є проблемність та комунікативна спрямованість навчальних завдань, що перетворюють вивчення мови на дослідницький та експериментаторський процес відкриття мови, яка активізує розумові та творчі здібності студентів. Проблемність ґрунтується не на передачі готової інформації, а на отриманні студентами певних знань і умінь шляхом теоретичних і практичних проблем [1, с. 222]. У цьому випадку відбувається творче засвоєння знань і умінь, оволодіння досвідом креативної діяльності. Усвідомлена студентом проблема трансформується у проблемну ситуацію, яка і зумовлює інтерес до оволодіння іноземною мовою. У свою чергу інтерес стимулює інтелектуальну активність, яка розглядається як готовність займатись за внутрішнім спонуканням особистості. Комунікативність передбачає застосування на заняттях комунікативних ситуацій, які моделюють реальне професійне спілкування, та діалогізацію навчального процесу.

За даними Жана-Поля Мартана метод «Lernen durch Lehren» має в основі три компоненти:

1. *Педагогічно-антропологічний.* Мета передавати знання повинна задовольняти потреби в надійності (структура самосвідомості), соціальному контексті, соціальному визнанні, а також в самореалізації. На уроці має мобілізуватися якомога більше інтелектуальних ресурсів.

2. *Навчально-теоретичний та системний.* Протиставляється традиційному способу подачі навчального матеріалу. В той час, як на уроці, центром якого є вчитель, відбувається як правило рецептивне сприйняття навчального матеріалу, то за методом «LdL» отримання знань затребуване учнями. Виходячи з підготовленої, але ще не систематизованої на уроці інформації учні постають перед завданням перетворити цю інформацію шляхом оцінки, зважування та систематизації в знання. Цей процес може пройти тільки на основі інтенсивної комунікації.

3. *Предметно-спрямований та змістовний.* З точки зору даного аспекту цей метод повинен усунути протиріччя між звиканням (біхевіористичний компонент), співвідношенням матеріалу (когнітивний компонент) і аутентичною взаємодією (комунікативний компонент). В змістовному плані використання даного методу вимагає, щоб навчальний матеріал слугував приводом для міркувань. При роботі з підручником учням пропонується його зміст. Якщо робота з підручником

закінчилась, то передбачається, що учні в рамках проектів виробляють нові знання і дають їх класу. На даному етапі мотивацію безпосередньо залежить від якості змісту. Учні повинні відчувати, що вони під час такого обговорення готуються до майбутнього (трансцендентне відношення, потреба в сенсі) [3, с. 4–6].

За рекомендаціями Lutz Berger, Joachim Grzega та Jean-Pol Martin перед розглядом нової теми учитель розподіляє матеріал малими дозами. Утворюються групи (максимально по 3 особи), кожна з яких отримує окрему частину матеріалу, а також завдання повідомити цей зміст усьому класу. Учні, що отримали завдання дидактично готують матеріал. Це викликає імпульси захоплення, зміну соціальних форм і т.д. Під час такої підготовки, яка відбувається на уроці, учитель підтримує окремі групи, дає імпульси і поради [2].

Так як протягом багатьох років студенти спочатку в школі, а потім в університеті могли спостерігати, які прийоми застосовують учителі та викладачі, то на нашу думку, що вони прекрасно і без проблем справляться з таким завданням. Принципово учителі та викладачі схильні до того, щоб недооцінювати дидактичні здібності учнів. Що ж стосується майбутніх учителів німецької мови, то їх дидактичний потенціал необхідно розвивати з самого початку.

Необхідно також звернути увагу на те, що урок за методом «LdL» не означає, що він повністю проводиться учнями. Ті, що проводять урок, повинні постійно відповідними засобами перекопуватись, що кожна інформація зрозуміла тим, кому вона адресована (запитувати, узагальнювати, вести партнерську роботу). Якщо викладач з'ясує, що комунікація не вдається, чи прийоми мотивації, які застосовує студент, не спрацюють, він повинен вмішатися.

В процесі підготовки майбутніх учителів німецької мови, використовуючи метод «LdL», студент крок за кроком переймає функції учителя і разом з тим готується до майбутньої професії. Учитель на таких заняттях говорить менше, а висловлювання студентів займають до 80% уроку.

Виходячи з рекомендацій Jean-Pol Martin та Guido Oebel, для того, щоб впровадити даний метод на заняттях, необхідно пройти декілька етапів. Спочатку студент бере на себе не велике завдання учителя, наприклад, перевірка домашнього завдання чи читання тексту диктанту. Викладач повинен систематично проводити тренування, в процесі яких студенти поступово звикають до того, щоб привітно ставитися один до одного, слухати, чітко і зрозуміло для інших говорити, звертати увагу на якість своєї роботи, як майбутнього вчителя [4].

Після фази звикання, яка може тривати від 1 до 2 тижнів, можна переходити до самостійної підготовки студентами дома текстів із завданнями чи подачі граматичного матеріалу. Викладач розподіляє завдання, підтримує студентів в їх підготовці та виправляє їх письмово підготовлені проекти. Ведення одного уроку можуть брати на себе декілька студентів. Один з них проводить перевірку домашнього завдання, інший подає граматичний матеріал, третій займається аудіюванням і т.д.

Наведемо приклад такого заняття. Цільова аудиторія студенти з курсу філологічного факультету, які вивчають німецьку мову як другу іноземну другий рік. Заняття складається з таких частин:

1. *Перевірка домашнього завдання.* Учитель запрошує одного студента вийти на перед і провести обговорення домашнього завдання. Викладач стоїть позаду групи і допомагає, якщо з'являються помилки чи якісь труднощі, пояснює не зрозуміле. Така робота проводиться на кожному занятті, тому кожен із студентів готовий, що сьогодні чи завтра буде її проводити. В процесі такої перевірки студенти також вивчають вирази, які їм необхідні для проведення цієї фази уроку: *Mach bitte die nächste Übung! Kannst du das nochmal wiederholen? Lies bitte weiter! Kennst du das Wort nicht? Verstehst du diesen Satz? Wo ist ein Fehler?* та багато інших.

2. *Гра-вікторина «Відгадай відоміх осіб».* До проведення вікторини запрошується інший студент, який на минулому уроці отримав від викладача рекомендації щодо організації процесу та підготовки необхідного матеріалу. Пропонуються портрети трьох відомих осіб, студент розповідає відомі факти з їхнього життя, група відгадує про кого саме ця інформація. Потім проводиться бесіда з групою про те, яка інформація про цих людей ще відома студентам, троє студентів підсумовують почуте про кожну з осіб.

3. *Пояснення нового матеріалу «Präteritum»*, який частково вже зустрічався, але не був опрацьований і систематизований. Студент, який заздалегідь отримав це завдання готує вдома схеми, таблиці, власні приклади вживання, які в процесі пояснення записує на дошці. Пропонує групі навести власні приклади.

4. *Диктант* на тему «*Rettung nach zwei Stunden*» з використанням дієслів в «Präteritum». Ще один студент, який виконуватиме роль учителя, отримує від викладача картку з диктантом та завданнями.

Rettung nach zwei Stunden

Tess und ihr Mann Finn aus Niederlanden waren letzte Woche auf Kreuzfahrt im Mittelmeer. Das Schiff lag vor Neapel und das Ehepaar wollte die Stadt besichtigen. Am Hafen kam es zum großen Streit und das Ehepaar verlor sich aus den Augen.

Einige Stunden später sah Tess das Kreuzfahrtschiff abfahren. Sie glaubte, dass ihr Mann sich an Bord befand, sprang ohne nachzudenken ins Wasser und schwamm dem Schiff nach. Nach Polizeiangaben verbrachte die Frau zwei Stunden im Wasser und wurde dann von Fischern gerettet.

Der Ehemann war übrigens nicht auf dem Schiff. Er war auf dem Weg zum Flughafen und wollte nach Hause fliegen [5, с. 12].

1. *Diktieren Sie den Text.*

2. *Die Studenten tauschen mit einander die Hefte und korrigieren Diktate. Besprechen Sie mit der Gruppe die Fehler.*

3. *Die Studenten sollen im Text die Verben in Präteritum markieren und Infinitivform zu diesen Verben nennen.*

З завданням диктувати, пов'язане тренування вимови. Якщо вимова не чітка чи не правильна, учитель зупиняє і виправляє. Студент читає ще раз з правильною вимовою. Після написання диктанту студенти обмінюються зошитами, перевіряють помилки і колективно їх обговорюють. Потім в своїх текстах вони відмічають дієслова в Präteritum та називають їх інфінітивні форми.

В кінці заняття студенти отримують домашні завдання та рекомендації щодо проведення наступного заняття.

Висновки і пропозиції. Проблема навчання студентів університету професійно-орієнтованого спілкування іноземною мовою є важливим компонентом навчальної діяльності, який стимулює формування навичок та умінь іншомовної професійно-орієнтованої комунікації. Передбачається вільне володіння студентами іноземною мовою та здатність формувати ними нові знання на основі існуючих знань та різних когнітивних процесів. Саме сучасні вимоги до вищої освіти обґрунтовують використання комунікативно-когнітивного підходу до викладання іноземних мов. Потрібно зазначити, що використання методики «LdL» допоможе ще в процесі вивчення німецької мови практично підготувати студентів до практики в школі та майбутньої професії. Звичайно ж вона не підходить для початкового етапу формування мовних компетенцій, але на другому році вивчення можна вже починати її впроваджувати. Це допоможе майбутнім учителям побороти страх говоріння та навчитися працювати з аудиторією.

Список літератури:

1. Оконь В. Введение в общую дидактику / Пер. с польс. Л.Г. Кашкуревича, Н.Г. Горина. – М.: Высш. шк., 1990. – 382 с.
2. Berger L., Grzega J., Spannagel Ch. Lernen durch Lehren im Fokus – Berichte von LdL-Einsteigern und LdL-Experten / Lutz Berger, Joachim Grzega, Christian Spannagel (Hrsg.) // Epubli. – 2011.
3. Martin Jean-Pol. Lernen durch Lehren : ein modernes Unterrichtskonzept / Jean-Pol Martin // Schulverwaltung Bayern, März – Link-Verlag – 2000. – 13 S.
4. Jean-Pol Martin, Guido Oebel. Lernen durch Lehren – Paradigmenwechsel in der Didaktik? / Jean-Pol Martin, Guido Oebel // Deutschunterricht in Japan. Zeitschrift des Japanischen Lehrerverbandes, Heft 12 / Herbst 2007. – S. 4–21.
5. Schritte plus neu 5 Niveau B1/1 Deutsch als Zweitsprache / [Hilpert S., Kerner M., Pude A., u.a.] – München : Hueber Verlag. – 2018. – 208 s.

Марченко Н.Н.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА «LERNEN DURCH LEHREN» В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В статье рассматривается суть, актуальность и практическая ценность метода обучения «Lernen durch Lehren» в процессе формирования иноязычной компетенции будущих учителей немецкого языка. Этот метод помогает направить весь учебный процесс на активную самостоятельную работу студентов, активизацию потенциала, создание условий для их самовыражения и саморазвития, а также на подготовку к будущей профессии учителя. Занятия по немецкому языку служат для организации интерактивного общения студентов, способствуют коллективному принятию решений, помогают в формировании иноязычной компетенции профессиональной направленности. Студенты, с помощью преподавателя, готовят и проводят урок. Задача учителя состоит в организации активного общения и развития межличностных контактов.

Ключевые слова: немецкий язык как второй иностранный, мотивация, профессиональная направленность, изучение через обучение, изучение в процессе работы, когнитивное мышление.

Marchenko N.N.

Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical Grogorii Skovoroda University

THE USAGE OF THE METHOD «LEARNING THROUGH LEARNING» IN THE PROCESS OF TRAINING THE FUTURE GERMAN TEACHERS

Summary

The article reveals the essence, actuality and practical value of the method «Learning through learning» in the formation process of foreign languages competence of the future German teachers. This method helps to direct the complete educational process to the active self-work of pupils, to activate their potential and build the circumstances for their self-expression and self-development to the training for the future teaching profession. German lessons are like organisation of interactice students' communication, which help to take community decisions, that help to build foreign languages competence with professional direction. Students with the help of the teachers prepare and lead the lesson. The teacher's task is to organize active speaking and inter-personality contacts.

Keywords: German as the second foreign language, motivation, professional orientation, learning by teaching, learning by doing, cognitive thinking.